

I doći će lišće Milosti i ptice nebeske s predvodnikom Duha nadvijenim nad hramom ljudske tvari.

Udostoj se, Svemogućí, primiti ovaj stan slabosti, ovu posudu predodređenu da bude kandilo poklonstva u vječnom dahu Saopćenja.

Udostoj se, Vječna Ljubavi, osmisliti ovaj prostor kao Svoju samorodnu dušu iz ovjekovječenog trenutka Dobrote.

Udostoj se, Milosrdni, zasjeniti korov i glib, potisnuti zlu travu i zatravano cvijeće. I pijesku i suhoj žednoj zemlji dati vodu živu, bistru, vodu iz Svoga probodena boka, vodu i dar loze sa stola Žrtve u predvečerje navještanja Tvoje Crkve.

Neka padne lišće i kiša psalmom razgnjevljena: da ne bude srce suhi odbačeni plod, da ne bude lešina, cvijet bez mirisa i korijen bez snage da razgrne tlo, da se oživotvori iznad zviježđa.

Gospodine, Vječna Riječi, Bože otajstveni, — zadrži i oživi malu, nemoćnu ljudsku riječ što umije da bude — samo želja. I molitva — Tvojom milošću. I prošnja — prisjećanjem Dobrote i dara Tvoje blagoslovljene kušnje.

Oče neuporedivi. Sine Oca koji postojiš oduvijek da budeš Brat, Suputnik i Suputnik — rasti u ovom svetištu: da bude spoj Krvi i krvi, Žrtve i mesa, Srca — i njegovog molitvenog odjeka.

Bože utjelovljeni, Nevinost koja ozakonjuješ ljubav, Ljubav što ovjekovječuješ život, — razdragaj se u kolijevci ovog tijela, ove duše. Razgibaj krvotok. Obraduj pjesnika poklonom Pjesme kojoj si Ti krvi i duša.

Riječi neugasiva, nezaglušena, nestvorena, od Oca rođena, u Duhu ozvučena, — dopusti da bude Molitva.

Sada, u svakom trenutku — i u vijeke vjekova. AMEN.

A. MARIUS

## HARVEY COX, KRŠĆANIN KAO BUNTOVNIK

(Preveo s engleskog Sandro Maggolini pod naslovom »Il cristiano comme ribelle«, Queriniana 1968. Izvorni naslov djela: »God's revolution and man's responsibility«, izdavač The Judson Press, III izd. 1968.)

Harvey Cox (rođ. 19. V 1929) predstavlja danas jedan od najživljih i najslušanijih glasova američanskog protestantskoga bogoslovlja. Njegova knjiga »The secular City« bila je, u ovim zadnjim godinama, u svome rodu, jedna vrsta best-sellera, i to radi predmeta koji je prikazivala, te radi jasnoće i drastičnosti s kojima je pisac imao hrabrosti očitovati svoje poglede.

U predgovoru knjizi »Kršćanin kao buntovnik« prevodilac Sandro Maggolini, profesor dogmatike i moralke na katoličkom sveučilištu Sacro Cuore u Milanu, piše kako H. Cox pripada onoj teologijskoj struji koja, polazeći od »dijalektičkog bogoslovlja« Karla Bartha, potortava temu »sekularizacije« društva i temu »smrti Boga« (str. 9). Ti posljednji izrazi mogu nam se učiniti dvoznačnima, ali oni, kod protestantskih mislilaca, svakako idu za tim da razbude svijest o značenju čovjeka i svijeta u njihovoj vlastitoj vrijednosti. Maggolini smatra da misli koje iznosi Cox u većem dijelu može prihvatiti također jedan katolik, i ako — kad se radi o katoliku — te misli mogu biti i drukčije obrazložene.

Prema Coxu, jedna od najtežih pogrešaka kršćanstva, u ovim zadnjim stoljećima, bila je ono pretjerano »produhovljenje« (spiritualizacija), koja je vjernika dovela do praktičnog otcjepljenja od svijeta u strogom smislu te riječi.

Crkva bi, ističe Cox, trebala biti, baš protivno tome, najuporniji i najsvjesniji voditelj ljudskoga napora koji surađuje s Gospodinom u obnovi svijeta. Crkva bi trebala biti zajednica koja ostvaruje savršeni uzorak obnovljenoga svijeta, odnosno svijeta koji treba obnoviti ne u segregaciji od svijeta i preziru onoga što je svjetovno, već u jednoj poniznoj i postojanoj službi svijetu. U svezi s time javljaju se kod Coxa pogledi koji su prihvatljivi samo za jednog protestanta »dijalektičkog« smjera, dok jednog katolika oni ne mogu uvjeriti. Tako npr. pojam Crkve, kao ustanove spasenja, čini se da iščezava; stvarnost Otkupljenja čini se da je povjerena jednom osobnom odnosu s Kristom, kojega se smatra više uzorom negoli istodobno i uzrokom transformacije ljudskog bića i ljudskog djelovanja. Nadalje, čini se da Crkva nije drugo već sami svijet koji se razvija u ljudskom smislu, uz priznavanje zavisnosti od Gospodina. Čini se da su tu formulirane sve premise za jednu Crkvu koja je desakralizirana više nego je to moguće, barem s katoličkog gledišta, dopustiti: auktoritet u Crkvi ili crkvena vlast tu kao da nemaju smisla, a sama crkvena služba jest uglavnom suradnja s braćom u oslobađajućem naporu čovjeka. Zadaća kršćanina nije toliko u pripadnosti jednoj vidljivoj zajednici koju vodi crkveno poglavarstvo, kako je to u rimokatoličkoj crkvi, koliko da se kršćanin izgubi u čovječanstvu kako bi sudjelovao u njegovoj sudbini i surađivao u njegovu napretku. Dosljedno tome i liturgija je lišena svake vrijednosti za »spasenje« i svake »sveosti« u smislu vrhunarnog života. Tako zastupa Cox »mondanizaciju« Crkve osobito u hijerarhijskom i liturgijskom aspektu.

U svezi s »mondanizacijom« poslanstva Crkve slijede zaključci: kršćanin nije toliko pozvan propovijedati riječ Otkupiteljevu, još manje on je pozvan pridružiti Crkvi braću koju susreće, već je on radije pozvan na to da priznaje i očituje prisutnost Gospodinovu u svijetu u zemaljskim dužnostima što ih izvršava skupa s ostalima i kao ostali; kršćanin je, barem u prvom redu, pozvan na svjetovnu suradnju u naporima oko izgradnje jednoga čovječnijeg svijeta, i jedino unutar takve djelatnosti on će moći pružiti riječ Otkupljenja (str. 10—14).

Maggiolini smatra, uočivši kao slabije točke Coxove knjige neke »pretjeranosti i apsolutizacije«, da se treba složiti s onim pozitivnim što se nalazi u knjizi, a tiče se odnosa Crkva—Svijet: »Svijet nije samo prostor zla od kojeg treba bježati, nego i polje djelovanja gdje se čovjek mora aktivirati u susretu s Bogom preko napora da otkrije i sebi podredi prirodu, kako bi je učinio ... osloboditeljskom s obzirom na sve oblike zemaljskog ropstva« (str. 16).

## HARVEY COX, KRŠĆANIN KAO BUNTOVNIK

U samom uvodu pisac intonira orijentaciju knjige riječima: »Čutim kako biblijski Bog zove čovjeka putem događaja koji mijenjaju društveno stanje, i kako crkva postaje Crkva u onoj mjeri u kojoj sudjeluje u revolucionarnom radu Gospodinovu« (str. 23).

### Revolucionarno djelo Božje

— Došao je čas za nas kršćane kad treba premjestiti naše središte pozornosti s obnove Crkve na obnovu svijeta. Svijet je jedini predmet koji zanima Gospodina. Gospodin je ljubio svijet, a ne Crkvu, i Gospodin hoće da čovjek »ljubi ovaj svijet, a ne da ga odbije« (str. 30). »Adam« — to je svaki čovjek koliko je od Boga stvoren i koliko mu je povjerena dužnost da odredi značenje i važnost stvarima u svijetu, ljubeći te stvari, razvijajući i kultivirajući svijet. Adam nije kromanjonac koji se polako podigao do razine onoga »homo sapiens«; po pozivu Božjem za razvijanje svijeta, svaki čovjek jest Adam (str. 30). Gospodin je pripravan umrijeti za svijet, i naša je obaveza imati za svijet isto toliku ljubav, i to u smislu — ovaj konkretni »politički svijet«, a ne u smislu — ova ili ona »Crkva« (str. 31—33). Dapače, Gospodin se puno više

zanima za svijet negoli za samu religiju, te religija stoga nije uvijek »siguran put koji vodi čovjeka k Gospodinu, a niti je ona put po kojemu Gospodin dolazi k čovjeku« (str. 39). Budući da Crkva zaboravlja svoje funkcije u svijetu, Bog izvrši »provale« u svijet: u antikolonijalnim revolucijama, u znanstvenoj revoluciji, u revoluciji sekularizacije, u revolucijama za rasno oslobođenje, itd. (str. 40). William Stringfellow tvrdi u svojoj knjizi »A Private and Public Faith« kako je »vjersko buđenje« u Americi umrlo, i kako je to nešto najbolje što se moglo dogoditi Kristovu Evanđelju. Cox spominje taj podatak dodajući kako je konac vjerskog buđenja za Evanđelje zaista »izvršna stvar« (str. 41).

Moramo priznati da te misli pomalo šokiraju jednog katoličkog vjernika. Ali ipak nije potrebno shvatiti ih odveć negativistički. Cox želi reći ovo: kao vjernici pozvani smo da ljubimo ovaj svijet i da »ostanemo s njime«, ne povlačeći se, ikako bismo uzeli i na svoja leđa odgovornost za njegovu rekonstrukciju i njegovu obnovu. To je uostalom, uz druge zadatke, također zadatak koji nam je Bog povjerio.

### **Griješ: čovjek izdaje svoju ljudskost**

U ruke čovječje Gospodin je stavio kormilo povijesti; čovjek je, međutim, činio stvari koje nije trebao činiti, a nije činio one koje je morao činiti. Time je on izdao ono svoje ljudsko, od Gospodina namjeravano, određenje. On se prepustio u »ravnodušnost« (apatia) i »tromost« (accidia) — što ih Biblija obuhvaća kategorijom »griješ«. Dobro su uvidjeli Kierkegaard, Nietzsche i Marx da »biti čovjek uključuje inicijativu i odgovornost: ličnu, socijalnu i kulturnu« (str. 51). Evandeoski poziv nije poziv na »plebejsku servilnost«, nego je to poziv na odraslu ovisnost, poziv na invencioznost, na originalnost, na upravljanje svijetom. To je poziv da ne dopustimo da »zmija bude ona koja nam govori što moramo činiti« (str. 52), poziv da se ne povučemo od lične odgovornosti u zaštićenost onoga da drugi, pa i Crkva, za nas misli — tako da se osobno smijemo povući u neodgovornu »ravnodušnost« i »tromost« što se tiče razvijanja ljudskosti u svijetu.

### **Evanđelje: Božja riječ za ovaj svijet**

Evanđelje je Božja riječ koja se ne sastoji u »govorima«, nego u »akciji«, riječ koja nije u frazama i slogovima, nego »na kraju krajeva — u rukama i nogama« (str. 54), riječ koja se sastoji u »pozivu« što zahtijeva sasvim konkretan odgovor koji glasi »svaki put kad ste učinili nešto jednome od moje najmanje braće, to ste meni učinili« (str. 55). Kod Isusa Krista — »djelovanje govori i govor djeluje« (str. 56). U tom smislu treba tumačiti i Kristov »kalež«: kad nas Krist poziva da pijemo iz njegova kaleža, on nas to ne poziva da popijemo gutljaj vina, nego nas poziva da se borimo protiv svih oblika ubitačnog separatizma, tj. da živimo i budemo spremni umrijeti kao predstavnici Božjeg »Shaloma«, naime sveopćeg izmirenja ljudi u slobodi i nadi. Uopće kad je govor o »sakramentima«, to je točka koju neumorno trebamo »despiritualizirati« (str. 61). Prava »sablazan Evanđelja« sastoji se u tome da nas je po Isusu iz Nazareta »Bog oslobodio od svih sila što izopačuju i iskrivljuju život ljudski. Plan Božji u povijesti sastoji se u defataliziranju života ljudskog, u postavljanju čovječjeg života u ruke čovjeka, i u davanju strašne odgovornosti da čovjek svojim životom upravlja« (str. 64). Vjerovati — to ne znači objesiti vlastitu firmu na niz vjerskih katoličkih ili baptističkih propozicija; vjerovati — to znači »živjeti vlastiti život u slobodi i odgovornosti koju Bog čini mogućom« (str. 64). U takvom kontekstu, Crkva označava zajednicu »čija djela govore i čije riječi djeluju« (str. 68), označava narod koji demonstrira i objašnjava uzvišenost Božjeg »Shaloma« kao sveopćeg izmirenja u slobodi, nadi i solidarnosti sa svijetom.

## Sakrament: trpjeti s Bogom u ovom svijetu

Ovaj konkretni svijet jest »mjesto kršćanskog kulta« (str. 73), i nisu to različita »svetišta«. Sam »Isus više je od jednoga puta oskvrnuo svetišta. Ušao je u hram i prevrnuo stolove« (str. 73). Za Krista nije bilo od osobite važnosti to da ima »neko posebno vrijeme, ili posebno mjesto, ili procedura koja bi označavala pokornost i poštovanje Boga« (ib.). Stoga su i među prvim kršćanima, što se tiče samog kulta, postojale velike razlike, dok ih je kao nešto bitno spajalo samo ono: »budite gostoljubivi«, »radujte se s onima koji se raduju«, »plaćite s onima koji plaču«, »ne vraćajte nikome zlo za zlo«. U kontekstu takvih stavova postavlja Cox tvrdnju: »Evangelje Kristovo nije uvelo jednu novu religiju; radije ono je uništilo sami temelj na koji se naslanjaju sve religije i svi religiozni pogledi na život, tj. razliku između posvećenog i profanog (sacro e profano)« (str. 79). Zbog svega toga, krštenje treba shvatiti samo kao simbol našeg oslobađanja od robovanja svijetu, od robovanja našim malim »bogovima«: »Krštenje znači da mi postajemo slobodnima založiti se u svijetu bez brige za našu sposobnost, za našu čudorednost ili za naše vjersko stanje: slobodni za svijet, slobodni za našeg bližnjega« (str. 81). Kristovo krštenje u Jordanu bilo je u stvari »o d b i j a n j e kulne religije hrama« (str. 81). Krštenjem — Krist je okrenuo leđa hramu i pridružio se antiklerikalcima što su slijedili Ivana Krstitelja. Slijediti Krista u krštenju znači, dakle, slijediti ga u solidarnosti sa svijetom, u solidarnosti s onima koji su »nezaštićeni zakonom (senza legge)« (str. 82), u solidarnosti sa svima onima koji su razapinjani, tj. gledajući svijet kao »mjesto na kojem se raspeće Isusovo nastavlja danas, sutra i dan za danom« (str. 82), nadalje — u solidarnosti s patnjom svijeta, gdje »živjeti novi život znači dijeliti (skupa s Kristom) i samu smrt« (ib.). — Slično tome, slijediti Krista u euharistiji za nas znači »fizički biti prisutan u časovima neprijateljstva, alijenacije, lomova, kao oni koji nastoje cjelovito i hrabro biti na svom mjestu, da svjedoče za izmjerenje i onaj Shalom Božji« (str. 85), ne u smislu samo »duhovne prisutnosti« i »religioznog interesa«, nego u smislu prave »fizičke prisutnosti« (ib.).

## Služba: raditi s Bogom u ovome svijetu

Služba po Evanđelju znači suradnju s Bogom u ovome konkretnom svijetu. U vremenu sekularizacije koja je danas zavladała mora Crkva vršiti svoju misiju u jednom sekulariziranom stilu, gdje »liturgijski kult nije više mužan« (str. 88), tako da »kad neka etiketa postane umjetnom barijerom između mene i nekog drugog, bolje je da žrtvujem etiketu nego sami odnos« (str. 90). To, međutim, ne znači žrtvovati također naš odnos prema Isusu niti našu posebnu povezanost s njegovim pulsom. Uglavnom, mi ne smijemo odveć istraživati što nas razdvaja od nekog nekršćanina, nevjernika, nego — poput Krista — više nastojati da živimo »u službi, ljubavi i solidarnosti sa svojim bližnjima« (str. 92), ne vežući se na zatvorenu zajednicu vjernika, na određenu crkvu, na klerikalizam. U službi bližnjima — Krist je »onaj kome ja dugujem posluh, a ne Sjedinjenim Američkim Državama, ne svojim hirovima, ne svojoj obitelji, ne svojoj državi, ne svojoj rasi; nijedna od tih stvari ne može zahtijevati moju apsolutnu pokornost, jer moja vrhovna glava jest samo Isus« (str. 97). Takav duh služenja ne dopušta diskriminaciju između svećenika i svjetovnjaka. Stoga: »Makar i nazivamo neke ljude 'pastorima' ili 'velečasnicima', ipak nema mjesta jednoj stalnoj i postojanoj klerikalnoj klasi; ili — nema mjesta za jednu elitu vjerskih specijalista« (str. 101). U Bibliji radi se o tome da se »stvari t o t a l n o služenje, a ne samo neka elita službe« (str. 102), tj. da se ostvari služba onih koji se bore za Kristov S h a l o m: za sveopće izmjerenje u ljubavi i onda kad ih se prezire, služeći i onda kad ih se potcjenjuje, te ostajući na raspolaganju i onda kad im ljudi okreću leđa.

ANTE KUSIĆ